

VELLYKKA JUBILEUMSSEMINAR I MIDT-TROMS

Troms historielag inviterte til Grunnlovsseminar 19. til 21. september i Kunnskapsparken på Finnsnes. Historielaget brukte i 1814-jubileet til å se på hva Grunnloven har betydd for Nord-Norge og for de ulike etniske gruppene i landsdelen. Det ble et noe annerledes blick på Grunnloven fra en landsdel som ikke fikk noen innflytelse på den, da den ble vedtatt for 200 år siden.

Fylkesråd for næring, kultur og helse **Line Miriam Sandberg** åpna seminaret med en hilsen til Troms historielag der hun påpekte at stolthet over egen kultur og historie er viktig. Videre viste hun til Midt-Troms sin rike kulturarv og pekte på bl.a kulturminneområdet Ballesvika på Senja.

Marie Bartnes, leder av Grunnlovskomiteen for Lenvik kommune hilste deltakerne velkommen til kommunen og fortalte om kommunens grunnlovsfeiring og om en stor kommune med bystatus.

Herbjørg Valvåg, daglig leder for Midt-Troms regionråd viste til historikken til Forskningsdagene i Midt-Troms og var glad for at Troms historielag hadde lagt Grunnlovsseminaret til Forskningsdagene.

Enestående i Norge

Første foredrag ble holdt av **professor Narve Fulsås** og emnet var «**Grunnlova og utviklinga av norsk demokrati**». Fulsås påpekte at det er enestående for Norge at konstitusjonen (grunnlova) kom sammen med nasjonal selvstendighet. Grunnlova gav legitimitet til kravet om allmenn stemmerett og venstrehistorikerne vant kampen om parlamentarismen og de konservative tilpassa seg parlamentarismen og demokratiet.

Fulsås konkluderer med at grunnlova ble stående selv om den ble tilpassa allmenn stemmerett og demokrati. Fulsås mener at grunnlova som sådan sto ikke for den økende etnifisering fra slutten av 1850 åra, men at det var andre saker og lover som bidro til det.

En stat – ett språk

Så fulgte **historiker og dr. philos Steinar Pedersen opp med «Samene, Grunnloven og den norske nasjonalismen»**. Pedersen starta med å tegne et bilde av samenes stilling før 1814 og de mulighetene Lappekodisillen gav. I løpet av 1830-tallet inntrodde store endringer der Pedersen viser til etnisk norsk nasjonsbygging, og setter det i sammenheng med den rådende historiske forståelsen av Keyzers innvandringsteori. Utover 1850 tallet kom lover som innskrenka samenes rett til land og vann og eiendom. Det hel e kulminerte med

jordsalgslova av 1902 der kun norsktalende kunne eie jord. Det samme kan sies om norsk språk og skolepolitikk.

Pedersen hevder at Grunnlova som sådan ramma ikke samene som folk men som undersotter i en nasjonalstat. Grunnloven hadde en direkte positiv betydning på nasjonalstatsideen. En stat betyr ett språk! Den norske nasjonsbygginga og etter hvert nasjonalismen, påvirka vilkårene for utviklinga av samisk språk og kultur.

Nød og død

Fredagens siste foredrag ble holdt av **konservator Kåre Rauø**. Tittelen var «**Revolusjonens pris – Nød og død i Midt-Troms 1807 – 1814**». Foredraget belyste hvordan den engelske blokade av norskekysten medvirket til at ulike tradisjonelle matemne måtte erstattes med surrogater, noe som sterkt bidro til nød og hyppig død i Midt-Troms 1807 - 1814. Særlig ille var det i 1811 da fisket og de klimatiske forhold gjorde folks nød spesiell stor og dødeligheten økte dramatisk i Midt-Troms. Det er ikke til å undre seg over at prestene i adressene skriver at de arbeidsføre mannlige kandidatene kunne umulig reise til Eidsvoll før etter at Lofotfisket er over!

Rauø slår fast at den engelske blokaden sammen med uår i begynnelsen av 1800 tallet bidro til svært dårlige levevilkår for mennesker i vår region.

Gratulerer til høvding Eliseus

Jubileumsmiddagen på Finnsnes hotell ble svært vellykka. Meget god mat med lokal vri er alltid populært og sammen med gode historiefortellere ble stunden trivelig for deltakere og foredragsholdere. Troms historielag benytta anledning å gratulere Salangen historielag og leder Eliseus Rønhaug med den høythengende nasjonale kulturminnedagsprisen som ble utdelt i forbindelse med kulturminnedagene.

De første valgte stortingsmenn

På lørdagens første foredrag ble Rauøs påstand understreket av **statsarkivar Solbjørg Fossheim**. Tittel på hennes foredrag var **Valg og hverdag i 1814 i Troms** der hun gjør et dypdykk i primærkildene rundt 1814. Adressene, dvs fullmaktene som valgmennene skulle ha med seg og valgsedlene fra det aller første «stortingsvalg» i Norge i Tromsø 1. aug er fascinerende historiske dokumenter som oppbevares i Tromsø. Bonde og kven Henrik Larsen fra Skjæret i Balsfjord har skrevet seg inn i historia med sin snarrådighet og jektebygging i Bodø. Men 1814 her nord har et bakteppe av nød og død. Særlig interessant er det materialet hun trekker fram fra rapporter og lister knytta til Vardøhus festning. Rapporter som viser manglende forsyning pga krig og når det lokalet fiske slår feil med svart hav, blir nøden stor. Det påvirker folks helsetilstand som gjør at både soldater og menigmann bukker under for epidemier som i dag er enkle sykdommer. Datidas sjøllærte legestand, var heller ikke mye å stole på. *og forskning*

Fossheim bestyrker ved ny innsikt i kildematerialet at trange levevilkår påvirker folk og gjorde det vanskelig for folk å reise så langt som til Eidsvoll.

I dag foregår en dekoloniseringsprosess

Seminarets siste foredrag står professor Jens-Ivar Nergård for. Hans foredrag haddde tittelen **Norsk kolonipolitikk i Sápmi** og tok for seg de sentrale trekkene ved denne politikken - særlig etter 1850. Han viste til at han hadde fått en del kritikk pga ordet kolonisering, men hevdta at vi nå er inne i ei tid med dekolonisering, dvs reparering og viste også til at

fornorskingspolitikken har påvirka samisk selvforståelse helt fram i vår tid. Kirka og skolen ble framheva som fornorskingsinstrument. Nergård viste til kirkas misjonsarbeid som på enkelte områder gikk hånd i hånd med innførte lover. Skole og kirke var sammen i dette fornorskingsarbeidet, og viser til prester som hadde tilsyn med skoler. På slutten av 1800-tallet kom det en rekke språkinstruksjoner som i starten i utgangspunktet ikke forbød samisk språk i skolen men som fikk denne forordningene etter hvert. Samisk som undervisningsspråk var helt borte fra 1880 til 1959. I praksis helt borte mye lengre, ja faktisk til i dag, mener Nergård. Denne politikken fikk støtte av jordsalgloven av 1902, og få var kritiske.

Nergård hevder at samisk ble forbudt av sivilisasjonshensyn, mens finsk av sikkerhetshensyn! Fornorskingspolitikken problem er at den ble privatisert, og skole og kirke laga brennemerker i folk . Dette har påvirka samisk selvforståelse helt fram til vår tid.

Viktig lærdom

Paneldebatten som avslutta selve seminaret viste at deltakerne hadde fått noe å tenke over. Samtidig bestyrkes det faktum at punktum ikke er satt i debatten omkring den generelle demokratiske forståelsen og minoriteters rettigheter og rettsvern. Deltakerne gav uttrykk for et svært interessant seminar og Troms historielag takker deltakerne, foredragsholderne og Troms turlags guide for bidrag og samarbeid. Troms fylkeskommune, Tromsø kommune og Sametinget støttet seminaret økonomisk og takkes for det. Samarbeidspartnere som Midt-Troms Museum, Forskningsdagene i Midt-Troms, Kunnskapsparken, Lenvik kommune med kafe Okazo, Studiesenteret og Finnsnes hotell takkes for samarbeid og praktisk tilrettelegging.

Kulturminner i Midt-Troms

Etter avslutta seminar i Kunnskapsparken var det lagt opp til kulturvandring både lørdag og søndag. Lørdag var det kulturvandring til handelsstedet Klauva, leda av **Troms turlags guide, Siw K. Solbakken Løvaas, Sørreisa**. Framme i Klauva fortalte hun om handelsmann/stortingsmann Jessen. Det var ikke uten grunn at handelstedet var plassert i Klauva med et naturlig havnebasseng midt i leia i det viktige Gisundet og innenfor Senjas rygg. Handelsstedet betjente et stort omland. Kart fra bygdebok for Sørreisa viser et stort antall hus med mange funksjoner . Stedet er mytisk og taler til en overalt om alle de menneskene som hadde sitt virke der. Det ble en svært interessant vandring.

Kulturminnedag og fredningsseremoni

Søndagen var også en av årets kulturminnedager der Måselv historielag hadde lagt sin kulturminnedag til den store fredningsseremonien på Skjæret i Balsfjord, arrangert av Riksantikvaren og Troms fylkeskommune. Det var fjøset til nevnte Henrik Larsen som skulle innlemmes blant de mange bygninger som er igjen etter Eidsvoldmennene. Fjøset er i dag i privat eie og eies av Roger Melby på Skjæret. Inviterte gjester og kulturminneinteresserte var møtt opp på gården der riksantikvar Jørn Holme hilste med disse ordene etter at Mellombygd mannskor så stemningsfullt hadde sunget nasjonalsangen: «1. september fredet vi Eidsvollsbygningen. Nå skal vi frede fjøset etter Henrik Larsen. Den staselige Eidsvollsbygningen og dette beskjedne fjøset har noe til felles. Begge er nasjonale symboler. Begge blir fredet i forbindelse med grunnlovsjubileet». Etter hilsninger fra fylkesråd Sandberg, kst fylkesmann Pedersen og ordfører Ole-Johan Rødvei kunne folk kose seg med

varm kaffe og kanelnurrer i det noe forblåste søndagsværet. Troms historielag og de lokale lag fra Balsfjord og Målselv sto for kaffeserveringa.

Bergkunst

Troms fylkeskommune inviterte så til vandring langs det tilrettelagte bergkunstanlegget på Tennes. Arkeolog Marit Chruickshank, fortalte og viste langs de gode tilrettelagte stiene også for bevegelseshemmede.

Lokale mattradisjoner

Etter vandringa og undring over fortidas mennesker, inviterte Målselv historielag til middag på Josefvatn grendehus der dyktige kokker serverte retter av lokale råvarer; lammefrikasse med grønnsaker og potet fra stedets avling, og desserten var jordbærrabarbra med jordbær. Nyyydelig! Dette krydret med Anne Bjørklis fortellinger, opplest av forfatteren sjøl, ble det en verdig og fin avslutning på Troms historielags Jubileumsfeiring i Midt-Troms.

4 foredragsholdere fra Grunnlovseminaret sammen med leder av Troms historielag. Kåre Rauø var fraværende da bildet var tatt. Fra venstre Elin Myhre, Narve Fulsås, Solbjørg Fossheim, Steinar Pedersen og Jens-Ivar Nergård.

Foto: Lill-Karin Nyland

Deltakere og forelesere samla i kafe Okazo, Kunnskapsparken.

Foto: Elin Myhre

Fra jubileumsmiddagen på Finnsnes hotell der Eliseus Rønhaug gratuleres med den høythengende nasjonale Kulturminnedagsprisen 2014. Foto: Elin Myhre

Riksantikvar Jørn Holme holder «fredningstalen» foran det nydelig restaurerte fjøset til Henrik Larsen. Fra v fylkeskultursjefen og eierne av gården. Foto: Odd-Inge Larsen

Referat: Elin Myhre.